

**DANSKE
GYMNASIER**

2019

**PEJLEMÆRKER
FOR FREMTIDENS
UNGDOMSUDDANNELSER**

2019

PEJLEMÆRKER FOR FREMTIDENS UNGDOMSUDDANNELSER

Resumé

Danske Gymnasier nedsatte i efteråret 2018 en kommission med det formål at kvalificere og udfordre Danske Gymnasiers bud på fremtidens ungdomsuddannelsessystem. Afsættet var, at systemet skal indrettes, så det giver de bedste rammer for unges udvikling og dygtiggørelse, at flere unge kommer godt igennem en ungdomsuddannelse, og at unge herigennem udvikler sig til livsduelige mennesker og aktive samfundsborgere med kompetencer til fremtidens arbejdsmarked.

Danske Gymnasier har udvalgt fire temaer, som kommissionen har behandlet. Danske Gymnasier har, på baggrund af kommissionens drøftelser, udarbejdet en række pejlemærker for fremtidens ungdomsuddannelser, inspireret af diskussionerne. De enkelte kommissionsdeltagere står ikke nødvendigvis bag pejlemærkernes eksakte ordlyd.

1 Dannelsesopgaven skal tildeles større betydning

Det er en opgave for uddannelsessystemet at få unge til at stille spørgsmål, som er næret af en individuel interesse, der rækker ud over den unge selv. Denne dannelse sker både på uddannelsesinstitutionerne og for erhvervsuddannelsernes vedkommende også på virksomhederne. Den del af dannelsesopgaven, der varetages af institutionerne, bør fylde mere, end den gør i dag. Unge skal møde en skole, hvor de kan mærke et stærkt formål og en kultur, hvor værdier betyder noget, og hvor der er tydelig respekt for faglighed. Det er vigtigt at bemærke, at dannelse og kritisk tænkning ikke er lig med boglighed. Den læring og de færdigheder og kompetencer, vi opnår ved at *gøre* ting, kan og bør fylde mere i de gymnasiale ungdomsuddannelser.

2 Skab en positiv mestringskultur

Elever skal både lære at mestre stoffet og at præstere, dvs. at vise, at de kan det. Begge dele er vigtige, men gennem de senere år er der især på de gymnasiale uddannelser sket en forskydning af balancen, så præstationsopgaven fylder markant mere end mestringsopgaven. Det skaber mistrivsel, og det kan betyde, at eleverne lærer mindre. Det er afgørende for både samfundet, erhvervslivet og den enkelte unge, at der gøres op med den skæve balance mellem præstation og mestring uden dog at gå i den modsatte grøft, hvor mestring anses for vigtigere end præstation. Det kræver, at man fra politisk side og i uddannelsessektoren sammen finder svar på, hvordan vi skaber et læringsrum på de gymnasiale ungdomsuddannelser, der sikrer en bedre balance mellem mestring og præstation. Politikerne bør formulere en vision, der afspejler ønsket om bedre balance mellem mestring og præstation i de gymnasiale uddannelser med henblik på at skabe dygtige, nysgerrige og løsningsorienterede unge.

3 Skab større fleksibilitet, bedre sammenhænge og mindre pres

Præstationskulturen eksisterer ikke blot på de gymnasiale ungdomsuddannelser, men sætter også allerede igennem, når unge skal vælge ungdomsuddannelse. Knap halvdelen af alle unge oplever uddannelsesvalget efter grundskolen som et stort pres. En af årsagerne til dette er en både oplevet og reel mangel på fleksibilitet på og imellem ungdomsuddannelserne. Denne udfordring er kompliceret og uden enkle svar. Svaret er ikke, at de forskellige ungdomsuddannelser skal ligne hinanden; de skal hver især have en stærk identitet og profil, men man bør undersøge, om de kan lære noget af hinanden. Samtidig bør der skabes mere fleksible muligheder for at skifte mellem uddannelser. Helt overordnet set er der brug for en ny samtale om sammenhænge på langs og tværs i uddannelsessystemet, som ikke tager udgangspunkt i strukturer og institutioner – som diskussionen om fælles grundforløb – men i unges og samfundets behov landet over.

4 Unge, der kan og vil, skal have adgang til uddannelse

Der er i de kommende år en akut udfordring, hvor ungdomsuddannelserne i de tyndt befolkede områder er truede, fordi små ungdomsårgange gør det svært at få økonomien til at hænge sammen. I dag er spørgsmålet om geografisk dækning overladt til institutionerne uden større politisk stillingtagen til, hvad nærhed betyder. Det er problematisk. Politikerne bør tage et større ansvar for at løse denne opgave og tænke den sammen med transport- og boligpolitikken. Et styrende mål for institutionspolitikken bør være, at alle kvalificerede unge skal have adgang til en ungdomsuddannelse af høj kvalitet.

5 Der er brug for en samlet samtale om formålet med vores ungdomsuddannelser

Kommissionen har i arbejdet med fremtidens ungdomsuddannelser peget på en række udfordringer og vigtige pejlemærker. Der er brug for yderligere politisk stillingtagen til fremtidens ungdomsuddannelser og et styrket vidensgrundlag for at træffe de rigtige valg. Dialogens udgangspunkt skal ikke være strukturer, institutioner og partsinteresser, men derimod de unge: Hvad vil de, og hvad er samfundets ønsker for dem? En sådan grundlæggende samtale bør trække tråde til grundskolen og de videregående uddannelser.

DANNELSE I FREMTIDENS UNGDOMSUDDANNELSER

Problemstilling – med inspiration fra Rasmus Meyer

Hvad er det for en moderne dannelse, der skal møde nutidens behov? Unge lider under et hidtil uset pres, en hidtil uset frihed, hvor intet er givet, og alt er til forhandling. De betragter i højere grad sig selv i stedet for at betragte verden. De mangler en meningshorisont af betydelige spørgsmål, der rækker ud over dem selv. Det er en dannelsesopgave for ungdomsuddannelserne at medvirke til at etablere denne horisont og lære unge at forvalte frihed ved at blive verden omkring sig bevidst.

Kommissionens overvejelser

Dannelse handler om den enkelte og om det samfund, vi gerne vil have. Dannelsesopgaven gælder alle unge – uanset valg af ungdomsuddannelse. Der skal være et eksplicit demokratiement i dannelsen, og det skal ikke kun være en dannelse, der foregår i fagene.

Det er afgørende, at unge lærer at lære – både i livet og fagligt. Derfor bliver det en opgave i uddannelserne at få unge til at stille spørgsmål, som er næret af en individuel interesse, der er større end dem selv. Deri ligger både empatien og omverdensbevidstheden. Unge skal møde en uddannelseskultur, hvor de kan mærke et stærkt formål, og hvor værdier betyder noget. Frihed er et gode, men uddannelse kræver struktur og rammer og begrænser dermed også friheden.

Der skal ske en præcisering af dannelsesbegrebet og dannelsesopgaven. Både på samfundsniveau og på den enkelte institution. Der skal skabes et læringsmiljø, hvor dannelse er centralt, og hvor unge kan se værdien af dannelse. Når unge kommer ind på en skole, skal de mærke værdierne og formålet hos alle

medarbejdere. Tydelige værdier på institutionerne er en forudsætning for, at unge kan møde en skole, hvor der er et klart formål og en stærk kultur, og hvor dannelsesopgaven har en vigtig rolle. Det er en afgørende opgave at finde ud af, hvordan de værdier kan skabes i fremtidens ungdomsuddannelser.

Pejlemærker

- 1** Dannelse handler om at blive sig selv bevidst, at lære at spille sammen med sin omverden og at indgå i et demokratisk samfund og på et arbejdsmarked.
- 2** Dannelsesopgaven gælder alle unge, og derfor skal dannelse have en central plads i alle ungdomsuddannelser.
- 3** Uddannelsesinstitutionerne skal være præget af en stærk dannelseskultur, der giver institutionen, dens medarbejdere og elever et tydeligt formål med uddannelse.
- 4** Forudsætningen for dannelse på ungdomsuddannelserne er at sætte faget i centrum og derigennem styrke fagligheden. Målet må være, at eleverne kan gå ind i et læringsrum, hvor det helt enkelt først og fremmest handler om at lære. Først når de har lært at tillære sig ny viden, kan der skabes betingelser for, at eleverne kan sætte sig udover sig selv.

PRÆSTATION OVERFOR KRITISK TÆNKNING OG FANTASI

Problemstilling – med inspiration fra Noemi Katznelson

Som elev skal man lære at mestre stoffet og at præstere. Begge dele er vigtige, men gennem de senere år er der især på de gymnasiale uddannelser sket en forskydning af balancen, så præstationsopgaven fylder markant mere end mestringsopgaven.

Det har to konsekvenser: Den ene er den mistrivsel og udsathed, som er voksende blandt unge, og som i dag rammer på tværs af klasseskel. Den anden handler om unges tilgang til læring, som i stigende grad bliver strategisk; mens eleverne burde arbejde for at blive klogere, arbejder de i høj grad i stedet for at få gode karakterer.

Det øgede præstationsfokus medfører derfor også et meningsstab, som både handler om læring i fagene og om den enkeltes identitet. Forskydningerne er ikke kun et resultat af strukturelle forhold som karakterer og adgangskrav, men handler også om en grundlæggende kulturel, samfundsmæssig forandring.

Kommissionens overvejelser

Det er vigtigt for både samfundet, erhvervslivet og den enkelte unge, at der gøres op med den skæve balance mellem præstation og mestring.

Den stigende præstationsorientering er en barriere for en stærkere dannelsesorientering. Særligt den defensive præstationsorientering, hvor man frygter at fejle og derfor agerer defensivt, er en hindring for udvikling af kompetencer, som både samfundet, erhvervslivet og den enkelte elev har brug for. Eleverne skal turde at begå fejl og lære af dem. Virksomheder efterspørger kandidater, der tør afprøve ting og sætte deres faglighed i spil – også i forhold til at udfordre ledelsen. Den korte afstand mellem medarbejdere og

ledelse er unik i dansk arbejdskultur. De sociale og personlige kompetencer betyder derfor også stadig mere for virksomhederne. Det gælder ikke mindst evnen til at være nysgerrig, kritisk og problem- og løsningsorienteret.

Præstationskulturen skal ses i et langt større og mere sammenhængende perspektiv, end karakterer og optagelseskrav tilsiger. Det øgede præstationspres handler både om en (præstations)kultur i uddannelsessystemet, om ændrede formelle rammer og betingelser i uddannelsessystemet (fremdriftsreform mv.) og om den (perfektheds)kultur, som gennemsyrrer samfundet og ungdomslivet som sådan og selvsagt bæres med ind i klasselokalet.

Pejlemærker

- 5 Politisk og i uddannelsessektoren – fra grundskole til erhvervskompetencegivende uddannelser – skal alle aktører bidrage til et læringsrum på uddannelserne, der sætter faget i centrum og sikrer en bedre balance mellem mestring og præstation.
- 6 Den pædagogiske faglighed skal granskes og have en vision, der afspejler ønsket om balance mellem mestring og præstation med henblik på at skabe dygtige, nysgerrige og løsningsorienterede unge, der tør begå fejl og lære af dem.
- 7 Der er brug for mere viden om karakterernes og optagelsessystemets betydninger for præstationskulturen som grundlag for eventuelle ændringer af begge systemer.

GEOGRAFISK SPREDNING AF UNGDOMSUDDANNELSER

Problemstilling – med inspiration fra Steffen Damsgaard

Alle regioner, undtagen hovedstaden, vil opleve, at ungdomsårgangene bliver markant mindre de næste ti år. De værst ramte regioner vil skrumpes med 14-15 %. Det truer ungdomsuddannelserne i de tyndt befolkede områder, for med færre elever er det svært at få økonomien til at hænge sammen.

Lukker uddannelserne, kan det få konsekvenser for bosætning, erhvervsliv og lokalsamfund. Desuden falder sandsynligheden for, at unge i området overhovedet får en ungdomsuddannelse.

Kommissionens overvejelser

Spørgsmålet om geografisk dækning er overladt til institutionerne uden større politisk stillingtagen til, hvad nærhed betyder, og uden en fornuftig koordinering med bolig- og transportpolitikken. Det er problematisk.

Politikerne bør tage et større ansvar og inddrage følgende overvejelser: En geografisk bredde i uddannelsesstilbuddene har betydning for den politiske 90%-målsætning og for et Danmark i balance og lokale virksomheder. Der er unge, som nærmest uanset hvad vil tage en ungdomsuddannelse, og andre der så at sige skal 'podes' til det. De politiske overvejelser og deraf følgende løsningsforslag bør have fokus på begge grupper. Gruppen af unge, som ikke får en ungdomsuddannelse, skal mindskes. Samtidig er det væsentligt at opretholde et højt fagligt niveau på ungdomsuddannelserne.

Det bør undersøges, hvad det betyder for tilgang til og frafald på uddannelserne, hvis små institutioner i udkantsoråder lukker.

Det betyder dog ikke, at man skal kæmpe for in-

stitutionen for institutionens skyld. Det er desuden vigtigt at skelne mellem gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser, når spørgsmålet om geografisk spredning diskuteres. Eksempelvis giver det ikke mening, hvis samtlige erhvervsuddannelser eller gymnasiale studieretninger skal være repræsenteret alle steder.

Der er gennem de seneste år sket flere fusioner og etablering af campusmiljøer i mange forskellige modeller, men der mangler viden om og evidens for, hvordan fusioner virker.

Pejlemærker

- 8** Et mål om, at alle kvalificerede unge skal have adgang til en uddannelse af høj kvalitet, bør være styrende for institutionspolitikken.
- 9** Der er behov for en politisk plan, som er bæredygtig og konkret, for, hvordan der sikres et fortsat geografisk bredt udbud af ungdomsuddannelser i en tid med faldende elevtal.
- 10** Der skal en vis elevvolumen til at opretholde kvalitet, og derfor kan alle uddannelsesretninger ikke udbydes overalt.
- 11** Betydningen af nærhed i forhold til chancelighed og restgruppeproblematikken bør undersøges yderligere. Undersøgelsen bør inddrage geografiske forskelle, et historisk perspektiv samt svare på, hvad oprettelse og evt. lukning af lokale institutioner tidligere har betydet for andelen af unge, der har gennemført en ungdomsuddannelse.

SAMMENHÆNG PÅ LANGS OG PÅ TVÆRS

Problemstilling – med inspiration fra Camilla Hutterers

Knap halvdelen af alle unge oplever uddannelsesvalget efter grundskolen som et stort pres. Valget er svært og skal ske hurtigt. For både unge og deres forældre er fleksibilitet, forstået som gode muligheder for sporskifte og videre uddannelse, en vigtig faktor for valget. Unge fravælger typisk ikke erhvervsuddannelserne på grund af et dårligt rygte eller manglen på praktikpladser, men fordi det opleves som ufleksibelt at skulle vælge ét erhverv.

Kommissionens overvejelser

Betydningen af dannelse for alle unge bør fylde mere i diskussionen af sammenhænge på langs og på tværs af uddannelsessystemet. Kritisk tænkning og dannelse er ikke lig med boglighed. Den læring og de færdigheder og kompetencer, vi opnår ved at gøre ting, har meget svært ved at finde oversættelse ind i vores nuværende gymnasiale uddannelser. Der ligger styrker i både det bogligt orienterede og de mere praksisorienterede ungdomsuddannelser, og derfor er det vigtigt at tænke i gensidig inspiration. I en tid, hvor mange unge vælger en gymnasial uddannelse, er det vigtigt, at deres muligheder for videre uddannelse er brede og altså kan være videregående uddannelser såvel som erhvervsuddannelser. Spørgsmålet er, om gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser strukturelt skal passe sammen? Bør man overhovedet skabe ensartethed i noget, der egentlig er forskelligt? Kommissionen er ikke enig, hvad angår et fælles grundforløb på ungdomsuddannelserne.

Øget fleksibilitet skal lette presset på ungdomsuddannelsesvalget. Der skal ske en mere positiv italesættelse af at vælge om og skifte undervejs. Men adgan-

gen til at skifte uddannelse må ikke udvande den konkrete uddannelses faglighed, identitet eller profil. Det er også vigtigt at se på, hvordan man hjælper unge til at vælge ud fra interesse og viden om uddannelserne, så der ikke skal tages mange omveje.

Kravene til at blive optaget i det videregående uddannelsessystem bliver nemt en konstant, som de gymnasiale ungdomsuddannelser skal indrette sig efter. Det er ikke nødvendigvis optimalt.

Pejlemærker

- 12** Ungdomsuddannelserne skal ikke ligne hinanden. De skal hver især have en stærk identitet, men man bør undersøge, om de kan lære noget af hinanden.
- 13** Det skal være lettere og opleves mere legitimt at skifte ungdomsuddannelse undervejs.
- 14** Unge, der har taget en gymnasial uddannelse, skal have brede muligheder for videre uddannelse, og det skal være legitimt at bruge sin gymnasiale uddannelse til at fortsætte på såvel en erhvervsuddannelse som på en kort, mellem-lang eller lang videregående uddannelse.
- 15** Der er behov for mere viden om unges ungdomsuddannelsesvalg, herunder sammenhængen mellem individuel interesse, strukturelle årsager og erfaring fra grundskolen.

OM KOMMISSIONEN

Kommissionens opdrag

»Kommissionen skal kvalificere og udfordre Danske Gymnasiers bud på fremtidens ungdomsuddannelsessystem. Afsættet er, at systemet skal indrettes, så det giver de bedste rammer for unges udvikling og dygtiggørelse. Ambitionen er, at flere unge kommer godt igennem en ungdomsuddannelse, og at unge herigennem udvikler sig til livsduelige mennesker og aktive samfundsborgere med kompetencer til fremtidens arbejdsmarked. Det skal munde ud i en publikation med en række pejlemærker, der indgår som inspiration i Danske Gymnasiers videre arbejde og i den politiske debat om ungdomsuddannelserne.«

Kommissionsdeltagere

André Rogaczewski,

CEO og co-founder, Netcompany

Anja C. Andersen,

astrofysiker, Niels Bohr Institutet

Christian Jensen,

ansvarshavende chefredaktør, Politiken

Claus Rosenkrands Olsen,

uddannelseschef, Dansk Erhverv

Jens Philip Yazdani,

tidligere formand for Danske Gymnasieelevers

Sammenslutning

Lone Folmer Berthelsen,

erhvervsuddannelseschef, Dansk Industri

Sine Sunesen,

administrerende direktør, Akademikerne

Thomas Harder,

forfatter

Derudover deltog KL på kommissionens første møde, men udtrådte derefter grundet personaleudskiftning.

Deltagernes håb for fremtidens ungdomsuddannelser

Ved indledningen til kommissionens arbejde fremlagde deltagerne deres vigtigste håb for fremtidens ungdomsuddannelser.

- Vi skal skabe et uddannelsessystem, der tænder ilden hos unge, og som motiverer dem. Strukturer kan altid bruges til at slukke ild, men hvordan skaber man en struktur, der også kan bruges til at tænde ilden hos de unge?
- Eleverne skal opnå den højst mulige faglighed.
- Vi skal have et opgør med ideen om at vælge den rigtige uddannelse, når man er 15 år.
- Ungdomsuddannelserne skal fortsat, og i højere grad, give unge lyst og evne til at lære, at kunne tænke kritisk og at være gode samfundsborgere.
- Ungdomsuddannelsessystemet skal samtænkes. Det er vigtigt at få en samtale om de forskellige uddannelsers svagheder og styrker uden særinteresser og institutionsinteresser.
- Ungdomsuddannelser skal ses som en del af en sammenhæng både på langs og tværs af uddannelsessystemet og i sammenhæng med det lokalsamfund, de indgår i.
- Flere skal vælge uddannelser, de kan bruge i erhvervslivet. Det er vigtigt, at vi får flere entreprenante unge.
- Vi skal gøre op med flere års politisk mantra om, at mindst muligt uddannelse er godt. Lad os hellere spørge, hvordan vi kan skabe bedre uddannelser?
- Fremtidens ungdomsuddannelsessystem skal i langt højere grad end i dag skabe lighed, frihed og demokrati.

Organisering af kommissionens arbejde

Denne publikation giver et indblik i kommissionens drøftelser om fremtidens ungdomsuddannelser inden for de fire af Danske Gymnasier præsenterede temaer: Dannelse, præstation og kritisk tænkning, geografisk spredning og sammenhænge på langs og på tværs af uddannelsessystemet.

Publikationen præsenterer udvalgte problemstillinger inden for hvert tema. Danske Gymnasier har på baggrund af kommissionens drøftelser udarbejdet en række pejlemærker, inspireret af diskussionerne. De enkelte kommissionsdeltagere står ikke nødvendigvis bag den eksakte ordlyd i pejlemærkerne.

Kommissionen har holdt i alt fem møder i 2019, faciliteret af DeltagerDanmark og med sekretariatsbistand fra Danske Gymnasier. Danske Gymnasiers formandskab og direktør samt udvalgte bestyrelsesmedlemmer har deltaget på møderne. På de respektive møder bidrog følgende eksperter med et oplæg om temaet som afsæt for kommissionens drøftelser:

- **Dannelse:** Rasmus Meyer, forstander på Krogerup Højskole
- **Præstation:** Noemi Katznelson, centerleder, Center for Ungdomsforskning
- **Geografisk spredning:** Steffen Damsgaard, formand for Landdistrikternes Fællesråd
- **Sammenhænge på langs og på tværs:** Camilla Hutters, områdechef, EVA

**DANSKE
GYMNASIER**

Ny Vestergade 13, st.
1471 København K

danskegymnasier.dk
mail@danskegymnasier.dk

+45 3318 8260

Udgivet i november 2019
Layout | Tina Zaremba/ZAREMBADESIGN
Tryk | Frederiksberg Bogtryk A/S